

TRONDHEIM KOMMUNE

UTREDNING OG TILRETTELEGGING AV STUDENTER MED DYSLEKSI

10. Nasjonale konferanse om inkluderende læringsmiljø –
Scandic Hotell Lerkendal Trondheim, 20. oktober 2015
v/Eva Marie Granbo.

TRONDHEIM
KOMMUNE

- **Hovedkjennetegn v/dysleksi**
- **Utredning/diagnostisering**
 - **Innhold i tester**
- **Konklusjon etter utredning –
dysleksi/ikke dysleksi**
- **Anbefaling av tiltak**

TRONDHEIM
KOMMUNE

Hovedkjennetegn ved dysleksi:

Primære:

- **Avkodingsvansker v/lesing**
- **Rettskrivingsvansker**

Sekundære:

- **Vansker med korttidsminne**
- **Vansker med konsentrasjon**
- **Vansker med oppmerksomhet**

TRONDHEIM
KOMMUNE

AVKODING: Den "tekniske" siden ved lesing - gjør leseren i stand til å gjenkjenne, uttale og få "adgang" til ordets mening – bygges opp over tid. En prosess som automatiseres.

LESEFORSTÅELSE: refererer til høyere kognitive prosesser som gjør det mulig for leseren å hente ut mening av teksten. Kan ikke automatiseres.

2 delferdigheter må virke sammen:

AVKODING OG LESEFORSTÅELSE

TRONDHEIM
KOMMUNE

Dersom "leseresultatet" skal bli tilfredsstillende kreves både oppmerksomhet og kognitive ressurser.

$$L = A \times F$$

Automatisk avkoding er en nødvendig forutsetning for god leseferdighet.

TRONDHEIM
KOMMUNE

Vanskene viser seg ved:

- Vansker med å bearbeide språket, spesielt bearbeiding av språklydene.
- Lavt lesetempo, mange feillesinger, repetisjoner av ord, deler av/hele setninger
- Unøyaktighet
- Store vansker med lesing av nonord
- Vansker med å strukturere både lesingen og skrivningen
- Vansker med å skille ut vesentlig fra uvesentlig

TRONDHEIM
KOMMUNE

Dyslektikere er IKKE en homogen gruppe – finnes blant personer med ulike kognitive forutsetninger.

TRONDHEIM
KOMMUNE

Avkodingsstrategier ved ordavkodning:

- **ORTOGRAFISK STRATEGI:**

betyr at ordet avkodes direkte ut fra ordets bokstavsekvens til fonologi og mening. Forutsetter ortografisk identitet for ordet i langtidsminnet.

- **FONOLOGISK ORDAVKODING:**

betyr at ordet avkodes ved lydering/stavelleslesing – benyttes ved avkodning av ukjente ord eller nonord.

TRONDHEIM
KOMMUNE

RETTSKRIVINGSSTRATEGIER:

- **ORTOGRAFISK STAVESTRATEGI** – bygger på kunnskap om ordets stavemåte. Muliggjør staving av både lydrette og ikke lydrette ord.
- **FONOLOGISK STAVESTRATEGI** – ordet analyseres i fonemer og omkodes til korresponderende grafemer – lydrette/ikke lydrette

Skriftlighet krever gode staveferdigheter

TRONDHEIM
KOMMUNE

Rettskrivingsvanskene viser seg ved:

- Dårlig fonologiske ferdigheter hindrer opparbeiding av et godt ortografisk minne og fører til mange rettskrivingsfeil.
- Tegnsettingsvansker
- Vansker med å strukturere innhold og setningskonstruksjon
- Vansker med å se egne feil (lese korrektur)
- Benytter ofte et enkelt/banalt språk med mindre variasjon i språket enn vanlig

TRONDHEIM
KOMMUNE

DIAGNOSTISERING:

Tester som benyttes:

- **Lese – og skriveprøver for studenter på høyskole- og universitetsnivå (UiO v/Strømsø, Hagtvet, Lyster og Rygvold)**
- **LOGOS** – databasert lesetest, standardisert for elever fra 2. kl. til voksen

Tilleggsprøver:

Auditive prøver:

- setningsminne
- Ordspenn
- Ettersiing av tall og lyder

TRONDHEIM
KOMMUNE

Lese- og skriveprøver for studenter på høyskole og universitetsnivå:

- Er utarbeidet v/UiO, institutt for spesialpedagogikk i 1997

Bakgrunnen for utviklingen av prøvene var mangelen på egnet prøvemateriale for voksne, og spesielt for studenter

Testbatteriet består av 7 delprøver. For 5 av delprøvene er det innhentet normer fra studenter v/Ex. Phil.

Alle delprøvene er tidsbegrenset

TRONDHEIM
KOMMUNE

Delprøvene:

Lesing:

- Ordkjeder
- Nonsensord
- Stillelesing med innlagte klammer med 3 alternative ord hvor ett av dem skal understrekes

Skriving:

- Orddiktat
- Korrekturlesing

Supplerende prøver:

- Høytlesing av ord: nonord og vanlige ord
- Høytlesing av sammenhengende tekst

TRONDHEIM
KOMMUNE

LOGOS

- Er en PC-basert diagnostisk lesetest
- Testen består av i alt 17 deltester, hvorav 14 deltester for elever fra 6. trinn til voksen.

Deloppgavene omfatter:

Leseflyt, leseforståelse, lytteforståelse, begrepsforståelse, avkodingsferdighet og delprosesser av avkodingsprosessen

TRONDHEIM
KOMMUNE

DELPRØVER V/TESTING:

LESING:

- **Ordavkodingsprøver** (stillelesing):
 - Ordkjeder
 - Nonord
- **Stillelesingsprøve** – sammenhengende tekst inkl. innlagte ord for markering knyttet til forståelse
- **Høytlesing** av nonord, vanlige ord og en sammenhengende tekst

TRONDHEIM
KOMMUNE

Eksempel på prøve på ortografisk ordavkoding:

morheihus	seogtur	solvedår	gatefarbra	4
dagpilår	helbrevrøk	snøbåtku	radmusbad	8
syfathet	brunhulfet	servinby	vårspydrom	12

TRONDHEIM
KOMMUNE

Eksempel på prøve på fonologisk ordavkoding:

1.	sgo	sog	spo	sap
2.	sitse	sbesi	sbise	sdise
3.	fisp	fisg	fesp	fasg
4.	sgrove	spreyi	sgrive	sprive
5.	slor	sdol	sdef	stuk

TRONDHEIM
KOMMUNE

Høytlesingsprøver:

- **Ordlesing av:**
 - **Nonord** av ulik lengde og vanskegrad (eks.: vrilp, nong, dadiele, skrimleamfuster, sjasleti)
 - **Vanlige ord** av ulik lengde og vanskegrad
 - **Lesing av sammengenhengende tekst** – her vurderes lesetempo, flyt i lesingen evnt. stakkato eller nølende lesing, feillesinger, repetisjoner, stavellesing

TRONDHEIM
KOMMUNE

UTREDNING AV SKRIVING:

- **Orddiktat**
 - Ord av ulik lengde og med ulike grammatiske skriveregler
- **Korrekturlesing** – lesing av tekst med innlagte skrivefeil

TRONDHEIM
KOMMUNE

Supplerende prøver:

- Setningsminneprøve
- Ordspenn
- Arbeidsminne
- Auditiv KTM – lyd og tall

TRONDHEIM
KOMMUNE

VURDERINGER:

- **Lese- og skriveprøve for studenter på høgskole og universitetsnivå:** Kommer ut med råskårer som konverteres til en stanineskale fra 1 – 9. Stanineskårer 1 -2 på enkeltdelprøver tyder på vansker med den aktuelle prøven
 - Stor forskjell på resultat av de ulike ordavkodingsstrategiene tilsier vansker med den enkelte deloppgave
- **LOGOS:** skårer under 30 persentil tilsier vansker med deloppgavene, fra 15 – 30 moderate vansker og fra 15 og under, vansker av alvorlig karakter

TRONDHEIM
KOMMUNE

Rapport etter utredning inneholder:

- Oppsummering av studentens egen informasjon om egne vansker – hvordan disse kommer til uttrykk v/lesing og skriving
- Eventuelt informasjon/dokumentasjon fra tidligere testing og tilrettelegging v/tidligere skolegang
- Oppsummering av testing med skåringsresultater på de ulike delprøvene også på de supplerende prøvene
- Konklusjonen spesifikke lese- og skrivevansker, dysleksi eller ikke vurderes ut fra innhentede opplysninger og resultatene fra testing

TRONDHEIM
KOMMUNE

ANBEFALTE TILTAK:

Til prøver/eksamener:

- Utvidet tid
- Bruk av PC med staveprogram (eks.: LingDys/LingRight/Textpilot)
- Vedlegg av anonymisert dysleksiattest
- Mulighet for alternativ eksamensform som muntlig i stedet for, eller som en del av skriftlig
- Muligheter for opplesing/lydutgave av eksamensteksten
- Eget rom

TRONDHEIM
KOMMUNE

Under studiene:

- Tilgang til fagbøker i lydbokutgave
- Tilgang til forelesningsnotater i forkant av forelesningene
- Mulighet for opptak av forelesninger
- Tilgang til veileder/mentor
 - Strukturering av skriftlige oppgaver
 - Hjelp til utvelgelse av viktig fagstoff

TRONDHEIM
KOMMUNE

En viskthenpaleig unsdelrøkelse gjort ved et untivseriet i Enlgnad har vist at desrom de to førsrte- og to siste botsvkeane i alle oredne i en tekst er riktig plessart, spllier det liten rolle hvkilen reføkkelge de øvirge boskvetaene i oredne kommer. Tektsen er fullt lebsar selv om de andre bokeavtvne kommer huilbtertlulter! Dette er fordi vi ikke lesar hver eneklt botksav, men ser bidlet av ordet som hehleet.